

AMELA ŠEHOVIĆ
NEOLOŠKA TVORBA RIJEČI U
SLAVENSKIM JEZICIMA

Ološtiak, Martin; Liptáková, Ľudmila, Bednárová-Gibová, Klaudia, ur., 2022. *Slovanská slovotvorba: synchronia, inovácie, neologizácia*, zborník radova Dvadesete prve međunarodne naučne konferencije Komisije za tvorbu riječi Međunarodnog komiteta slavista. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove vo Vydavateľstve Prešovskej univerzity, str. 430.

Zbornik *Slovanská slovotvorba: synchronia, inovácie, neologizácia* (430 str.), izdanje Univerziteta u Prešovu, uredili su Martin Ološtiak, Ľudmila Liptáková i Klaudia Bednárová-Gibová. Ovaj je zbornik rezultat rada Dvadeset i prve međunarodne naučne konferencije Komisije za tvorbu riječi Međunarodnoga komiteta slavista održane u *online* formatu u periodu 7–19. septembra 2021. godine, a njegovo štampanje omogućila je Slovačka agencija za istraživanje i razvoj. Na konferenciji je učestvovalo 39 referencata iz 15 zemalja: Austrije, Bjelorusije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Češke Republike, Francuske, Hrvatske, Njemačke, Poljske, Rusije, Sjeverne Makedonije, Slovačke, Slovenije, Srbije i Ukrajine.

Uvodni dio zbornika čine Sadržaj (5–8. str.) i Predgovor (9–12. str.) urednika zbornika, a zatim slijedi 29 članaka koji rasvjetljavaju probleme slavenske tvorbe riječi, s posebnim akcentom na sinhroniju, tvorbene inovacije i neologizaciju.

Prvi dio “Opći i sociokulturni aspekti tvorbenih inovacija u slavenskim jezicima” (13–120. str.) čini sedam članaka. Александр А. Лукашанец autor je rada “Сацыялінгвістычныя, сацыяпалітычныя і сацыякультурныя аспекты сучасных інавацыйных працэсаў у славянскім

словаўтварэнні (беларуская мова)” (15–34. str.), čija su tema sociolingvistički, sociokulturalni i sociopolitički aspekti modernih inovacijskih procesa u bjeloruskoj tvorbi riječi. Posebna pažnja u radu posvećena je sociopolitičkoj prirodi lingvističkih markera epohe. Rad Svetlane Mengel “О гендерной проблематике в русском языке: новообразования последних лет и диахронный аспект” (35–56. str.) bavi se rodnom problematikom u ruskom jeziku, i to novim tvorbenim pojavama posljednjih godina, koje se ogledaju u povećanoj upotrebi feminativa. Takva je upotreba osvijetljena kroz dijahronijski aspekt – razvoj sistema i norme ruskog jezika. Rad “Неология, иновации, словообразовательни тенденции – дискуссионни въпроси” (57–70. str.), čija je autorica Цветанка Аврамова, proučava neologiju, inovacije i tvorbene tendencije u bugarskom jeziku uz istovremene paralele sa stanjem u drugim slavenskim jezicima. Pri tome autorica otvara mnoga pitanja za diskusiju. Neka od tih pitanja jesu: da li je neologija zasebna naučna disciplina; kako se definira njen predmet proučavanja i koje su njene istraživačke metode; šta su istinske tvorbene inovacije u proteklih trideset godina i kakva je njihova povezanost s jezičkim trendovima; te kakva je priroda afiksoida. Rad “Македонскиот јазик меѓу креативноста и нормата како дел од јазичната иновативност и неологизација” (71–84. str.), čija je autorica Лидија Аризанковска, proučava utjecaj različitih faktora na pojavu neologizama u makedonskom jeziku, s posebnim osvrtom na potrebu govornika da ispune komunikativnu funkciju jezika ali i da iskažu svoju kreativnost. Алексей В. Никитевич autor je rada “Иновации и неологизация в синхронно-диахроническом аспекте” (85–92. str.), u kojem se bavi inovacijama i neologizacijom u ruskom jeziku i iz sinhronijskog i iz dijahronijskog aspekta. Autor podsjeća da je novo ponekad “uspješno zaboravljeno staro”, za što kao primjer navodi rusku riječ говернор. Aleksandra Janowska u radu “Czy termin neologizm może być użyteczny w badaniach historycznojęzykowych?” (93–102. str.) analizira može li se termin *neologizam*, različito definiran u poljskoj lingvistici, koristiti u historijskojezičkim istraživanjima. Autorica ukazuje na problematične aspekte u definiranju

ove jedinice, nakon čega pažnju posvećuje samo jednom njenom determinatoru: vremenu te zaključuje da termin *neologizam* ne može biti shvaćen na isti način kada se tiče savremenog jezika i historije jezika. Katarína Vužňáková u radu “Štrukturalistický a kognitivistický prístup ku skúmaniu slovo tvorby v jazyku” (103–120. str.) govori o strukturalističkom i kognitivnom pristupu u istraživanju tvorbe riječi u jeziku ističući da oni dominiraju u savremenom pristupu ovoj problematici, koja je ranije isključivo bila osvjetljavana iz ugla strukturalizma.

Drugi dio “Internacionalizacija i kroslingvistički procesi u neološkoj tvorbi riječi” (121–218. str.) obuhvata šest članaka. Rad Krystyne Waszkowe “Żywotność tendencji do internacjonalizacji w słowotwórstwie polszczyzny pierwszych dwudziestu lat XXI w.” (123–134. str.) bavi se dugovječnošću tendencija internacionalizacije u kontekstu tvorbenih procesa u poljskom jeziku u posljednjih dvadeset godina. U radu se posebna pažnja posvećuje produktivnim tvorbenim jedinicama: afiksima, ali i rezultatima slaganja u poljskom jeziku. Ivana Bozděchová autorica je rada “K derivaci přejatých adjektiv v češtině” (135–146. str.), u kojem se analiziraju posuđeni pridjevi iz engleskog jezika u češkom iz aspekta njihove funkcije u komunikaciji ali i utjecaja na tvorbu riječi u češkom jeziku. Рајна Драгићевић u radu “Супарништво словенских деривата и англицизама у српској неологији” (147–160. str.) obrađuje problem posuđivanja riječi iz engleskog jezika, kao što su npr. novi nazivi za boje, no, istovremeno, napominje da se prilikom imenovanja naziva za nijanse boja prije koriste mogućnosti srpske tvorbe riječi. U radu se objašnjavaju razlozi za ovu pojavu. Rad “Slovo tvorná konkurence v současné komunikaci (na českém a bulharském neologickém materiálu)” (161–178. str.) Božane Niševe proučava tvorbenu konkurenciju u savremenoj komunikaciji na materijalu češkog i bugarskog jezika. U fokusu analize su nazivi za osobe koji su zabilježeni u tekstovima na internetu. Милан Ајдановић u radu “Глаголске именице у Српском речнику новијих англицизама” (179–188. str.) obrađuje 203 glagolske imenice u novoizdatom *Srpskom rječniku novijih anglicizama* i dolazi do zaključka o njihovoj produktivnosti unutar novijih srpskih anglicizama,

ali i o njihovoj obličkoj i značenjskoj unificiranosti. Skreće se pažnja i na činjenicu da je većina motivnih glagola imperfektivna ili dvoaspektualna, čime se ove imenice razlikuju od ranije zabilježenih glagolskih imenica u srpskom jeziku. Martin Ološtiak i Svitlana M. Pachomova koautori su rada “Onomaziološka komparácia slovenčiny a ukrajinčiny (na príklade komunikačného registra COVID-19)” (189–218. str.), čija je tema kroslingvističko onomasiološko poređenje slovačkog i ukrajinskog jezika na korpusu pandemijskog registra (300 leksičkih jedinica). Metodološki okvir za poređenje dvaju jezika čini teorija leksičke motivacije, onomasiološka teorija i koncept onomasiološkog poređenja.

Treći dio “Formalno-procesualni aspekti neološke tvorbe riječi” (219–294. str.) čini šest članaka. Rober Hammel u radu “Rozširovanie slovotvorných suffixov v stredoeurópskom jazykovom areáli” (221–238. str.) analizira širenje derivacijskih sufiksa u centralnoevropskoj jezičkoj zoni, koja obuhvata slovački, češki, njemački, mađarski kao i poljski i slovenski jezik na periferiji. Ukazuje se na neka zajednička strukturna i leksička obilježja koja su nastala kao rezultat stoljetnog jezičkog kontakta u okviru Austro-Ugarske Monarhije. U tom smislu, analiziraju se sufiksi *-oš*, *-áš*, *-iš* i *-as*. Nicol Janočková je autorica rada “Keď sa morféma slovom stane (Poznámky k osamostatňovaniu sa niektorých prefixoidov)” (239–254. str.), u kojem istražuje slučaj kada morfema postane riječ, i to na primjeru nekih prefiksoida u slovačkom jeziku, kakav je npr. *kardio-*. Također, u radu se analiziraju i mogućnosti leksikografskog predstavljanja ovakvih prefiksoida u *Rječniku savremenog slovačkog jezika* (2006, 2011, 2015, 2021). Irena Stramljič Breznik u radu “Glagolske tvorjenke *Sprotnega slovarja slovenskega jezika*” (255–264. str.) analizira glagolske tvorenice u *Rječniku neologizama u slovenskom jeziku* i utvrđuje da su najzastupljenije prefiksalne tvorenice pa onda sufiksalne i složenice, a one su uglavnom etiketirane kao kolokvijalne ili kolokvijalno-ekspresivne, dok su mnoge od njih vulgarizmi. Rad “Novotvorenice pučkih tvorbenjaka” (265–274. str.) Barbare Štebih Golub ukazuje na pojavu neologizama čiji su autori čitaoci hrvatskog časopisa *Jezik*. U radu se istražuje koji su pojmovi privukli pažnju autorâ neologizama

i tvorbeni načini kojima su predložene novotvorenice skovane; koliko je to u skladu s dosadašnjim istraživanjem neologizama; te da li su predložene novotvorenice ostale okazionalizmi ili su zaživjele u jeziku. Лариса Кислюк u radu “Роль активних моделей словотворення в збереженні типологічних рис української номінації” (275–286. str.) analizira ulogu aktivnih tvorbenih modela u očuvanju tipoloških obilježja ukrajinske nominacije, i to na primjeru novoizvedenih imenica koje označavaju osobu u novinskim i umjetničkim tekstovima. Лариса В. Рацібурская je autorica rada “Новообразования ‘коронавирусной эпохи’ в русском языке” (287–294. str.), čiji je fokus analize na neološkim derivatima iz perioda koronavirusa u novinskim tekstovima na ruskom jeziku. Utvrđuju se ključne riječi pandemijske ere koje su proizvele veliki broj novih riječi te skreće pažnja na to da dominiraju neologizmi aglutinativne strukture, u čemu autorica vidi utjecaj internacionalizacije i “ameroglobalizacije”.

Četvrti dio “Semantički aspekti neološke tvorbe riječi” (295–354. str.) čini pet članaka. Krystyna Kleszczowa u radu “Rola budowy słowotwórczej w dekodowaniu jednostek leksykalnych” (297–304. str.) istražuje ulogu tvorbenih struktura u dekodiranju značenja leksičkih jedinica. Autorica skreće pažnju na činjenicu da u interpretaciji značenja neologizama značajnu ulogu igra poznavanje savremenih realija, zbog čega je ona provela anketu s 50 studenata polonistike, u kojoj su trebali odrediti značenja 30 zastarjelih leksema. Rezultati ankete upućuju na doprinos motivacijskih odnosa značenju leksičke jedinice. Євгенія Карпіловська je autorica članka “Типи семантичних інновацій у сучасній українській мові” (305–314. str.), koji se bavi tipovima semantičkih inovacija u savremenom ukrajinskom jeziku, s posebnim fokusom na izvore i metode stvaranja semantičkih inovacija. Зинаида А. Харитончик u radu “Отонимные дериваты в русском языке конца XX – начала XXI вв.: семантика без границ” (314–324. str.) analizira proprijalne derivate u ruskom jeziku s kraja 20. i početka 21. vijeka, kakvi su горбачевский, обамовский i sl., te zaključuje da lična imena funkcioniraju kao nosioci određenog broja značenja, od kojih su najčešća “djelatnost imenovane osobe” i “vrijeme njene

djelatnosti”. Венера Г. Фатхутдинова је ауторика рада “Деривационно-семантичка трансформација глаголова речи у савременом руском језику” (325–336. стр.), у којем се анализира деривацијско-семантичка трансформација глагола говорења у савременом руском језику, чији су резултат именце договор, приговор, заговор, уговор, сговор итд. У раду “Криодеривација” (337–354. стр.) Бранка Тошовића анализирају се теоретски аспекти криодеривације: (а) формирање и употреба ријечи повезаних с хладноћом и б) структура и природа њихових творбених гнијезда. На богатом корпусу дјела неколико нобеловца, утврђује се да су та творбена гнијезда прилично затворена пошто нема нових крионема (појмова повезаних с хладноћом) за које постоји потреба неологизације.

Peti dio “Творбени неологизми у дискурсима, регистрима и масовним медијима” (355–420. стр.) обухвата пет чланака. У раду Амеље Шеховић “Окационализми на босанскохерцеговачким интернетским порталима” (357–366. стр.) из творбеног угла обрађује се неколико новјих окационализма који су забилежени на интернетским порталима у Босни и Херцеговини. Анализом корпуса утврђено је да су окационализми најприсутнији у насловима новинских текстова и у промотивним садржајима на порталима те да именички окационализми настају суфиксалном, префиксално-суфиксалном творбом и сланјем, а глаголски окационализми настају искључиво суфиксалном творбом. Лидія Гнатюк је ауторика рада “Реактивовані деривати в сучасній українській мовній практиці” (367–374. стр.), у којем се анализирају реактивирани деривати у савременој украјинској језичкој пракси. Са истим значењем као на почетку 20. вијека користе се лексеме сиротинець і накладанець, а перевізник је добио ново значење. Елена Г. Лукашанец у раду “Неологизмы ‘белорусской революции’ 2020 года: структурный и психолингвистический аспекты” (375–392. стр.) обрађује неологизме чији је настанак условљен “бјелоруском револуцијом” из 2020. године, и то њихове структуралне и психолингвистичке аспекте. У раду Iwone Burkacke “Artystyczne neologizmy słowotwórcze. Wieczna nowość i drugie życie” (393–410. стр.) анализирају се творбени неологизми у умјетничким дјелима, који су предмет анализе различитих профила научника, а занимљиви су по томе

što ne ulaze u opći rječnik i što rijetko postaju dio rječničkog fonda ljudi koji se ne bave naukom. U tom kontekstu, autoricu zanima da li se ove lekseme uopće mogu posmatrati kao neologizmi. Rad Ludmile Liptákové “Implicitné znalosti dieťaťa o slovotvornom hniezde” (411–420. str.) bavi se implicitnim znanjem tvorbenih gnijezda u slovačkom jeziku koje pokazuju šestogodišnjaci i sedmogodišnjaci. Iako je istraživanjem bilo obuhvaćeno samo 35 ispitanika, analiza rezultata potvrđuje postojanje takvog implicitnog znanja te su rezultati istraživanja relevantni za primijenjenu derivatologiju.

Na temelju rečenog, može se zaključiti da su u radovima u zborniku doneseni vrijedni istraživački zaključci i dati novi pogledi na problematiku neološke tvorbe riječi. Posebna vrijednost zbornika ogleda se u bogatoj literaturi koja prati svaki od navedenih radova. Budući da su u radovima predstavljeni derivatološki aspekti nekoliko slavenskih jezika, zbornik je vrijedan doprinos kako samoj tvorbi riječi tako i slavistici općenito, zbog čega može biti zanimljiv lingvistima i lingvisticama različitih profila.